

Unge øjne og friske stemmer

Brugerinddragelse i formidlingen af Thorvaldsens antiksamling

Af Julie Lejsgaard Christensen

I perioden 3. december 2010 – 9. maj 2011 kunne man i Thorvaldsens Museums antiksamling opleve særudstillingen »Unge øjne på antikken«. Her blev de besøgende bl.a. budt på ægyptiske bronzestatuetter, der kun kunne ses gennem små kighuller i montrens tildækkede vægge, romerske erotiske bronzefigurer arrangeret sirligt side om side med musselmalet porcelæn, antikke ringe og gemmer præsenteret på røde velourpuder bag et teaterliggende forhæng, samt en romersk marmorskulptur tilsat farvet lys og Andy Warhol-inspireret baggrund. »Unge øjne på antikken« var altså en noget anderledes udstilling end de, der sædvanligvis kan ses i antiksamlingsens fem særudstillingsmontrer, hvor skiftende små særudstillinger af Thorvaldsens antikke genstande giver mulighed for at sætte spot på særlige emner eller enkelte, udvalgte stykker blandt samlingens ca. 10.000 genstande.

Den atypiske udstilling var kurateret af 11 klassisksproglige 2.g-elever fra Gefion Gymnasium i København, som Thorvaldsens Museum havde inviteret ind som gæstekuratorer. I tre intense uger på museet havde de unge arbejdet med at udvælge enkelte genstande fra Thorvaldsens antiksamling, som de fandt særligt interessante og relevante, og med at undersøge, fortolke og formidle disse genstande i deres egen, personlige særudstilling, som de gav titlen »Unge øjne på antikken«. I løbet af perioden, hvor udstillingen kunne ses, stillede nogle af eleverne desuden op til såkaldte teen-talks, offentlige arrangementer hvor de selv viste rundt i særudstillingen og fortalte om udstillingen og de antikke genstande samt om deres personlige oplevelser af udstillingsarbejdet.

Udstillingsprojektet »Unge øjne på antikken« samt de tilknyttede teen-talks var et af flere tiltag, der alle har til formål at aktualisere Thorvaldsens antiksamling i forhold til den yngre brugergruppe og i Skoletjenestens undervisning på museet. Ifølge Kulturarvsstyrelsens nationale brugerundersøgel-

ser på de statslige og statsanerkendte museer i Danmark, foretaget over de seneste to år, er de unge brugere mellem 14 og 29 år underrepræsenterede blandt brugerne af de danske kunstmuseer. Samtidigt ligger tilfredsheden med det samlede museumsbesøg lavere hos denne brugergruppe end hos de ældre aldersgrupper.¹ På Thorvaldsens Museum vil vi gerne tage denne udfordring op, og samarbejdet med eleverne fra Gefion Gymnasium havde netop til formål at afprøve mulighederne for sammen med de unge at finde ny inspiration og en fælles indgang til museets antiksamling.

De øvrige tiltag i forhold til antiksamlingen tæller bl.a. afholdelsen af kunstnerworkshops, hvor skoleelever i samarbejde med inviterede kunstnere har arbejdet med antiksamlingen på forskellig vis, samt interne seminarer i Skoletjenesten med særligt fokus på antiksamlings undervisningspotentiale. Derudover tilbyder Skoletjenesten fra indeværende år undervisningsforløbet »Antikken, Thorvaldsen og dig«, et receptionshistorisk workshop-præget forløb, der tager udgangspunkt i museets antiksamling.

Eleverne fik løbende stillet opgaver, der havde til formål at inspirere dem og at give et indblik i, hvad man bør overveje, når en udstilling planlægges. En af opgaverne var at lave en anmeldelse af den eksisterende særudstilling med overvejelser om hvad montering, belysning, farvevalg osv. betyder for oplevelsen af genstandene. Foto: Iben Mondrup Salto.

To af eleverne i gang med den vanskelige opgave at udvælge nogle få af Thorvaldsens ca. 2000 antikke signetstene og kaméer til særudstillingen. Foto: Iben Mondrup Salto.

Antiksamlingen – en statisk lomme i et foranderligt landskab

Formidlingen af Thorvaldsens antiksamling byder på helt særlige udfordringer på grund af samlingens særlige karakter. Da Thorvaldsen i 1838 donerede sine store samlinger af antik og samtidig kunst til fødebyen København, skete det på betingelse af, at samlingerne på ingen måde måtte forandres, formindskes eller forøges, en betingelse som museet stadig i dag værner om. Dette betyder ikke blot, at museets arkitektoniske rammer og dets beholdning har været stort set uforandret siden åbningen i 1848, men også at udstillingerne i dag står næsten præcist som de gjorde ved museets åbning for over 160 år siden. Derfor fremstår Thorvaldsens Museum som en unik tidslomme, der i et museumshistorisk perspektiv er et vigtigt vidnesbyrd om 1800-tallets museumsideal og museale principper.

Men samtidig udgør denne statiske museumsramme også en formidlingsmæssig udfordring, ikke mindst i museets antiksamling. Her er de ca. 10.000 genstande opstillet i trækabinetter på snorlige rækker efter taksonomiske principper, og formidlingen til de besøgende begrænser sig til et lille elfenbensskilt med et nummer, der refererer til de kortfattede kataloger, som museets første inspektør Ludvig Müller udarbejdede på dansk og fransk omkring midten af 1800-tallet. Kort sagt ligger den oprindelige formidling af samlingen unægteligt langt fra den moderne museumsbesøgendes krav om dialog og tilgængelig formidling, og langt fra den åbenhed, som i stigende grad kendetegner det

museale landskab, hvor der mere end nogensinde før fokuseres på publikums oplevelse og møde med museet.²

På Thorvaldsens Museum ønsker vi naturligvis at følge med i den udvikling, der for tiden sker i forhold til museernes rolle og publikums øgede forventninger til formidling og museumsoplevelse. Men samtidigt ønsker vi til stadighed at respektere de særlige krav om uforanderlighed, der netop er et af museets unikke særpræg. Det er derfor hverken muligt eller ønskeligt at ændre i de permanente udstillingers opstilling og formidling, hvorfor vi har valgt at benytte det virtuelle rum til supplerende og ny formidling af samlingerne.³ De virtuelle tiltag ændrer dog ikke umiddelbart ved, at en moderne museumsbesøgende i det fysiske museum kan finde antiksamlingen svært tilgængelig på grund af den sparsomme formidling af de mange genstande. For antiksamlingens vedkommende giver udviklingen derfor anledning til vigtige overvejelser om, hvad et moderne publikum kan bruge en statisk antiksamling som Thorvaldsens til i dag, samt hvordan samlingen aktualiseres i forhold til nutidens museumsbesøgende.

Gensidig læreproces

Udstillingsprojektet »Unge øjne på antikken« udsprang af netop disse overvejelser om, hvordan antiksamlingen kan aktualiseres og bruges til at engagere den unge brugergruppe, og ved at invitere de unge indenfor som kuratorer fik museet de unges eget bud på, hvad de opfatter som vedkommende og interessant formidling af antikken og af Thorvaldsens antiksamling.

Formålet med udstillingsprojektet var således ikke, at de unge skulle reproducere en traditionel museumsudstilling men derimod have mulighed for og støtte til at skabe en personlig udstilling, som de selv, som museumsgæster, ville finde vedkommende. Tilrettelæggelsen af de tre ugers program tilstræbte en gradvis udvikling fra et bredt overblik over antiksamlingen mod et afgrænset fokus og selvstændig fordybelse i de udvalgte genstande. Således blev eleverne indledningsvist præsenteret for overordnede introduktioner til museets og antiksamlingens historie samt til de genstande, som de havde til rådighed i deres respektive udstillingsrum. Herefter arbejdede grupperne i sti-

Faglig fordybelse. Her sammenholdes oplysningerne i inspektør Müllers museums katalog fra 1847 med nyere forskning. Foto: Iben Mondrup Salto.

gende grad selvstændigt og fokuseret, først med udvælgelse og fordybet faglig research af enkelte genstande og derefter med formidlingen af disse genstande. De udarbejdede planer for opstillinger i monterne, skrev udstillingstekster og var involveret i de praktiske aspekter af det at tilrettelægge en udstilling.

For netop at få de unges eget bud på en vedkommende formidling var det en central pointe gennem hele processen at give plads til de unges selvstændige arbejde og personlige kreativitet og at tage deres bidrag og ideer alvorligt. Den færdige udstilling adskilte sig da også markant fra den permanente udstilling i antiksamlingen og bar tydeligt præg af de unges kreativitet og fordomsfrihed i forhold til, hvad en god udstilling og formidling »kan« og »skal«. I kraft af deres særlige forudsætninger – eller, set fra et traditionelt museologisk synspunkt, netop mangel på samme – kunne de unge desuden tillade sig i høj grad at eksperimentere og at benytte sig af midler, som en traditionel museumsudstilling måske ikke ville benytte.

Samtidig med, at museet har bestræbt sig på at give plads og at realisere de unges ideer for udstillingen, har en anden vigtig præmis gennem hele processen været, at brugerinddragelse ikke må medføre et kompromis med museets faglighed. Derfor var arbejdet med udstillingen præget af en tæt dialog mellem de unge og museets faglige personale, som stillede sin erfaring og faglighed til rådighed i læringsprocessen, eksempelvis gennem løbende fælles overvejelser og diskussioner af de

unges udstillingstekster og planer for opstillinger i monterne. Derudover bestræbte museet sig på at give de unge et fagligt udbytte, der både kunne komme dem til gode i løbet af udstillingsprojektet, og som de også kunne tage med sig videre. I løbet af de tre uger, hvor de unge arbejdede på museet, blev de således præsenteret for forskellige faglige oplæg om alt fra Thorvaldsens Museums historie og særlige vilkår, antiksamlingens tilblivelseshistorie og 1800-tallets kunstnermiljø i Rom til informationssøgning, internetformidling og moderne kurateringsprincipper. De lavede hjemmeopgaver og øvelser, såsom en anmeldelse af den foregående særudstilling i antiksamlingen, kom »bagom facaden« i museets magasin og talte med direktøren, inspektørerne, udstillingsteknikerne, museumsbetjenten og meget mere.

Med brugerinddragelse og dialog som de styrende principper indskrives udstillingsprojektet sig i museets Skoletjenestes undervisningsprofil, hvor dialog og flerstemmighed vægtes højt og kendetegner mange undervisningstilbud og projekter. Projektets form læner sig op ad resultaterne fra forskningsprojektet »Når unge kommer til orde«, som tog udgangspunkt i Skoletjenestens dialogiske undervisningsform.⁴ Forskningsprojektet påviste, at der fra et læringsmæssigt perspektiv er fordele ved det engagement, som opstår, når brugerne oplever, at de bidrager aktivt til formidlingen af kunsten på

Eleverne blev også inddraget i det praktiske arbejde omkring udstillingen, og der var stor koncentration, da de udvalgte genstande omhyggeligt blev placeret i monterne. »Det bedste var selv at få lov til at placere vores ting i montren, det burde alle«, sagde Clara Elizabeth Folkmann. Foto: Iben Mondrup Salto.

I rummet med de antikke bronzegenstande har eleverne pyntet mormors kaffebord med romerske erotiske bronzefigurer. I den ledsagende tekst reflekterer eleverne over forskelle på seksualmoral i antikken, i Thorvaldsens samtid og i nutiden. Teksten afsluttes med spørgsmålet: »Er vi virkelig så frisindede som vi selv tror?« Foto: Iben Mondrup Salto.

Thorvaldsens Museum, og at deres bidrag bliver respekteret og taget alvorligt. Ydermere oplevedes det som en motiverende faktor af de unge, som deltog i forskningsprojektet, at deres egen formidling fremvistes i direkte sammenhæng med museets faglige ramme og officielle formidling.⁵ Dette aspekt kunne da også genkendes i udstillingsprojektet, hvor flere af særudstillingens unge kuratorer syntes at opleve, at museets officielle og autoritative ramme gav ekstra vægt og autoritet til deres egen udstilling, på trods af at denne i høj grad var i opposition til den permanente udstillings 1800-tals museumsideal.

Det tætte samarbejde mellem de unge »kuratorer« og museets fagpersonale har således været en gensidig læreproces, hvor de unge har fået faglig indsigt i en række historiske, kunsthistoriske og museologiske emner, mens museet på sin side har fået inspiration til nytænkning af formidling og et vigtigt indblik i, hvordan moderne unge forholder sig til de antikke genstande og til en samling som Thorvaldsens antiksamling. I denne sammenhæng har processen med at tilrettelægge udstillingen og de tilknyttede teen-talks været mindst lige så vigtig som det færdige resultat, da der i løbet af samarbejdet med de unge tegnede sig et billede af moderne unges antikreception samt deres brug og læsning af museer og museumsundervisning. Det stod blandt andet klart, at mens de unges ambition med deres egen udstilling var at bidrage med nytænkning og anderledes formidling, opfattede de ikke an-

tiksamlingens traditionelle fundament og rammer som restriktive begrænsninger, men snarere som et element de kunne spille op imod i deres egen udstilling. Flere af de unge fremhævede ligefrem antiksamlingens særlige karakter af statisk tidslomme som en interessant, ligefrem eksotisk, kvalitet. Disse udsagn vidner om, at det traditionelle også kan have en tiltrækning på de unge, men at værdsettelsen af det måske i særlig grad finder sted, når det sættes i kontrast til og synliggøres af mere åbne og vide rammer, som det var tilfældet med »Unge øjne på antikken«.

Netop denne kontrast kastede også nyt lys på antiksamlingens permanente udstilling, og illustrerede, hvordan brugerinddragelse i formidlingen kan have værdi, ikke kun som en læreproces for museet og for de producerende brugere, men også for museets almindelige besøgende. Undersøgelser af moderne museumsbesøgendes adfærd tyder på, at de ikke nødvendigvis søger entydig oplysning fra museet som autoritet, men at flerstemmighed og åbenhed i museets formidling derimod kan fungere som en katalysator, der genererer engagement, nysgerrighed og diskussion hos de besøgende.⁶ »Unge øjne på antikken« præsenterede på denne vis adskillige anderledes fortolkninger af antikken, og opfordrede samtidigt den besøgende, i kraft af den skærende kontrast til antiksamlingens permanente udstilling, til ikke kun at forholde sig til de unges udsagn men også til 1800-tallets museale principper, som i så høj grad karakteriserer den permanente udstilling. Dermed blev »Unge øjne på antikken« ikke en separat udstilling, adskilt fra den øvrige samling af de unges friere fortolkninger og formidlinger, men indgik derimod sammen med den permanente udstilling i en dialog, der illustrerede både fortidens og nutidens blik på antikken og opfordrede den besøgende til at forholde sig til begge.

I de til udstillingen knyttede teen-talks, hvor tre af eleverne viste rundt i særudstillingen og fortalte om udstillingsarbejdet, var det ligeledes en vigtig pointe at give plads til flerstemmigheden og at lade de unge selv komme til orde. Derfor var omvisningernes indhold udarbejdet af de unge selv, som dog havde haft mulighed for løbende at få faglig vejledning og respons fra museets personale. Dette gav plads til mere personlige fortællinger om forløbet og om antiksamlingen generelt og gav de af muse-

ets gæster, som deltog, en anderledes oplevelse med nye perspektiver på antikken og Thorvaldsens antiksamling og ikke mindst på det, der af mange ofte opfattes som gensidigt udelukkende, nemlig at være ung og samtidigt oprigtigt interesseret i fortiden.

Dialogen fortsætter

Samarbejdet med de unge fra Gefion Gymnasium har vist, at der er meget at hente for både de producerende brugere, publikum og museet, når museet tager sig tid til at inddrage de unge brugere og tager deres bidrag alvorligt. Mange af principperne fra udstillingsprojektet føres videre i Skoletjenestens nye undervisningsforløb »Antikken, Thorvaldsen og dig«, som fortsætter processen med at afsøge, hvilken betydning antikken generelt og Thorvaldsens antiksamling specifikt kan have for nutidens unge, og som ligeledes tilstræber en mere åben formidling af antiksamlingen, med det formål at engagere den unge brugergruppe og give en oplevelse af medejerskab for museets formidling og samlinger.

Der er næppe tvivl om, at brugerinddragelse, både i det fysiske såvel som i det virtuelle rum, giver nye perspektiver for museumsformidlingen og generer en ny form for læring hos de unge brugere. Samtidigt rejser der dog også nye problematikker, som det er vigtigt at holde sig for øje. En helt central udfordring er, hvordan museet anvender dialog og brugerinddragelse og samtidigt sikrer et fagligt niveau, som lever op til museets egne krav og standarder, og som respekterer museets og samlingernes traditionelle fundament og særlige vilkår. Erfaringerne fra »Unge øjne på antikken« og fra de mange brugerinddragende projekter i Skoletjenestens formidlingsplatform *Tilbygningen* tyder dog på, at brugerinddragelse og faglig læring ikke udelukker hinanden, og at brugerinddragelse kan medvirke til at skabe formidling, som beriger både de besøgende og museet.⁷ Det kræver dog, at begge parter, museet såvel som brugerne, deltager i dialogen på lige fod og med anerkendelse af deres forskellige forudsætninger og ekspertiser. Dermed kan brugernes engagement og personlige oplevelser af værkerne indgå i ligeværdig og frugtbar dialog med museets faglighed, viden og erfaring.

Udstillingsåbningen var velbesøgt, ikke mindst af de unge kurators jævnaldrende. Foto: Iben Mondrup Salto.

Summary

Fresh eyes and new voices. User participation communicating Thorvaldsen's collection of antiquities

Bertel Thorvaldsen's collection of more than 10,000 antiquities is today housed in Thorvaldsen's Museum, where it is displayed exactly as it was for the opening of the museum in 1848. The preservation of the original exhibition constitutes a rare time capsule and an insight into a museum of the year 1848, yet it also simultaneously issues a challenge, for how is a static collection of antiquities to be communicated so that it retains its relevance and presence for its contemporary audience? With the special exhibition "Unge øjne på antikken" (*"Antiquity in a Fresh Perspective"*), Thorvaldsen's Museum took up this challenge. The exhibition was the result of the work of 11 students of classical languages, from Gefion Gymnasium in Copenhagen, whom the museum had invited to be guest curators. The students interpreted and presented individual objects from Thorvaldsen's collection of antiquities in a personal exhibition that reflected what they themselves would find relevant and interesting as museum visitors. The special exhibition was flavoured by creative and original ideas concerning the way in which antique objects might be communicated and was markedly different to the permanent exhibition. Moreover, some of the students hosted 'teen-talks', in which they showed museum visitors around the special exhibition

and gave talks about the exhibition and the antique objects as well as their personal experiences of their work on behalf of the exhibition. Preparation for both the exhibition and the teen-talks involved close dialogue between the young people and the museum's professional staff. In this way, the exhibition project became a mutual learning process, in which the students gained professional insight, whilst the museum benefited from fresh inspiration regarding ways in which the antiquities collection could acquire greater relevance in the eyes of a modern audience and be actively used to engage younger visitors, who are seriously underrepresented in Danish museums. The experience of "Antiquity in a Fresh Perspective" shows, as has been the case for similar activities carried out by the museum, that the museum's users are much more engaged with the museum and its collections when they feel that they actively contribute and that their contribution is respected and taken seriously. Both parties benefit enormously when the museum takes the time to involve its users and to take their contributions seriously. The special exhibition and its associated teen-talks presented the museum's visitors with an original and polyphonic means of conveying the collection of antiquities. Not only did visitors receive an insight into the young people's personal perspectives on the antiques, but the special exhibition itself also cast new light upon the collection's permanent exhibition: because of the contrast between the special exhibition and its permanent counterpart, visitors were also encouraged to relate to the 19th century museum ideal, which created the framework for the genesis of Thorvaldsen's Museum. In this way, "Antiquity in a Fresh Perspective" illustrated the views of both past and present toward Antiquity.

Noter

1. Kulturarvsstyrelsen, National brugerundersøgelse på de statslige og statsanerkendte museer i Danmark – 2010, s. 11-12, s. 19 fig. 3.5, s. 32-37.
2. Udviklingen af det museale landskab og museernes rolle i forhold til publikum defineres af Anne Sophie Warberg Løssing som et paradigmeskifte fra det ekskluderende museum, hvor der primært fokuseres på samlingerne og på museets autoritative ekspertviden, til det åbne museum, hvor der fokuseres på publikums oplevelse, og hvor brugerdifferentiering, inddragelse og dialog er nøgleord, jf. Anne Sophie Warberg Løssing, *Museet i forandring*, i: Kulturarvsstyrelsen, *Digital museumsformidling – i brugerperspektiv*, 2009, s. 9-17.
3. Dette gøres via tre offentligt tilgængelige, virtuelle platforme, som formidler museets samlinger på hver sin måde: museets hjemmeside med bl.a. online-kataloget *Samlingerne*, formidlingsplatformen *Tilbygningen*, samt *Brevarkivet*, en online publikation af Bertel Thorvaldsens breve og andre dokumenter, der findes bevaret på Thorvaldsens Museum.
4. Lars Birch Andreassen, Når unge kommer til orde på museer – et forskningsprojekt om brugerinddragelse i museumsformidling, 2008. Den komplette rapport fra forskningsprojektet er tilgængelig på www.thorvaldsensmuseum.dk/skoletjeneste/profil/forskningsprojekt. Forskningsprojektet tog udgangspunkt i forløbet »Nye ord til Thorvaldsen«, hvor eleverne fik til opgave at skrive nye tekster til Thorvaldsens skulpturer og udstille deres færdige produkter i *Projektrummet* på Skoletjenestens formidlingsplatform *Tilbygningen*. Brugerinddragelse og dialog er ligeledes kernebegreberne i et tværmusealt samarbejdsprojekt om medborgerskab og dialogisk praksis på museer, som Thorvaldsens Museums Skoletjeneste for øjeblikket deltager i sammen med syv andre kulturinstitutioner.
5. Lars Birch Andreassen 2008, s. 7-8, 34-35. Line Esbjørn, Ung digital dialog. Erfaringer fra Thorvaldsens Museums virtuelle tilbygning, i: Kulturarvsstyrelsen, *Digital museumsformidling – i brugerperspektiv*, 2009, s. 53.
6. Gaea Leinhardt & Karen Knutson, *Listening in on museum conversations*, 2004, s. 160.
7. Line Esbjørn 2009, s. 53.